

Sammanfattning av JK:s beslut den 26 november 2019 i dnr 2250-19-2.4.1

Innehåll

1	Beslutets huvudsakliga innehåll.....	3
2	Bakgrund.....	3
3	Justitiekanslerns allmänna synpunkter med anledning av tillsynsärendet...4	
4	Rättsliga utgångspunkter.....	5
4.1	Beslag	5
4.2	Penningbeslag.....	6
4.3	Kvarstad och förvar	7
4.4	Allmänt om förverkande	8
4.5	Förverkande enligt penningtvättsbrottslagen	9
4.6	Bibehållen äganderätt vid kontoöverföringar	10
4.7	Skadestånd vid penningtvättsbrott.....	10
5	Närmare om Justitiekanslerns syn på de aktuella frågorna.....	11
5.1	En målsägandes rätt till medel på annans konto.....	11
5.2	Målsägandens möjligheter till ersättning efter kontoöverföringar	12
5.3	Tillgängliga säkerhetsåtgärder avseende bankmedel	14
5.4	Tillgängliga säkerhetsåtgärder vid penningtvättsbrott	15
5.5	Möjligheterna för åklagare att häva penningbeslag till målsäganden	17

1 Beslutets huvudsakliga innehåll

Beslutet innehåller en genomgång av några av de problem som uppstår i rättstillämpningen när en målsägande har anspråk på pengar som finns på en misstänkts bankkonto och när en målsägande har skadeståndsanspråk mot en misstänkt penningtvättare.

I beslutet konstateras att en målsägande under vissa förutsättningar kan ha bättre rätt än en misstänkt till pengar på misstänkts bankkonto.

Justitiekanslern gör även uttalanden om vilka olika problem som kan uppstå för en målsägande beroende på om penningbeslag alternativt förvar och kvarstad används för att säkra tillgångar på en misstänkt penningtvättares bankkonto.

Det konstateras vidare att det saknas säkerhetsåtgärder inom ramen för brottmålsprocessen till skydd för en målsägandes anspråk på bättre rätt till banktillgodohavanden. Detta kan leda till en sämre situation för en målsägande som anses som ägare till pengarna på en misstänkts konto än för en som har ett skadeståndsanspråk mot den misstänkte. Möjligheterna att vid misstanke om penningtvättsbrott låta penningbeslag fylla den luckan analyseras i beslutet liksom möjligheten för åklagare att häva ett penningbeslag till annan än kontohavaren. Slutsatsen är att Åklagarmyndigheten bör utreda frågorna närmare.

Det uppmärksammas även att situationer kan uppkomma där en målsägande inte kan göra gällande något anspråk på en penningtvättare samtidigt som staten tillgodogör sig ett penningbeslag genom förverkande.

Justitiekanslerns uppfattning är att det finns ett stort behov av en översyn av lagstiftningen vad gäller förverkande i allmänhet och vid penningtvättsbrott i synnerhet samt vad gäller de säkerhetsåtgärder som finns tillgängliga i brottmål för säkrande av misstänkts bankmedel.

2 Bakgrund

Justitiekanslern fattade i mars 2019 beslut om ersättning enligt 36 kap. 17 § andra stycket brottsbalken till en målsägande som lurats att föra över pengar till ett bankkonto (ärende 7783-18-4.3). Pengarna hade därefter förts vidare till ett annat konto och där tagits i penningbeslag på grund av misstanke om penningtvättsbrott. Åklagaren beslutade att lägga ned förundersökningen på grund av att det kunde antas att åtal inte skulle ske till följd av bestämmelser

om åtalsunderlåtelse (förundersökningsbegränsning). I samband med att förundersökningen lades ner beslutade åklagaren om förverkande av banktillgodohavandena på kontot som tagits i penningbeslag.

I ärendet framkom att målsäganden i själva verket hade överfört en större summa pengar och att ytterligare 90 000 kr tagits i penningbeslag på ett annat konto. I samband med att åklagare la ned förundersökning om penningtvättsbrott avseende de 90 000 kronorna beslutade åklagaren att häva penningbeslaget till målsäganden. Som stöd för att häva beslaget till målsäganden angavs 27 kap. 4 a § rättegångsbalken, enligt vilken bestämmelse en förundersökningsledare i förtid får lämna ut det som tagits i beslag till en målsägande.

Justitiekanslern har på senare tid fått in ett flertal ärenden som rör bestämmelserna om penningbeslag i relation till målsägandes anspråk. Mot den bakgrunden och med anledning av att två till synes liknande fall handlagts på skilda sätt beslutade Justitiekanslern att inleda detta tillsynsärende som är avsett att behandla allmänna frågeställningar om målsägandes rättigheter vid penningbeslag.

3 Justitiekanslerns allmänna synpunkter med anledning av tillsynsärendet

Justitiekanslern vill inledningsvis instämma i Åklagarmyndighetens uppfattning att målsägandens möjlighet att hävda en rätt till kontobehållningen på en misstänkts konto väcker komplexa frågeställningar och att det kan ifrågasättas om den gällande regleringen är ändamålsenligt utformad.

Förhoppningen är att Justitiekanslern genom detta beslut kan ge viss vägledning i frågorna utifrån myndighetens uppfattning om gällande rätt samt identifiera de problem som finns i gällande lagstiftning. Det står klart att behovet av en översyn av lagstiftningen är stort, vilket framgår tydligt nedan.

Det finns två huvudsakliga orsaker till den osäkerhet som råder i rättstillämpningen beträffande målsägandens möjligheter att få sin skada reparerad i fall där målsägandens pengar genom brott hamnat på någon annans bankkonto.

Den ena är att när bestämmelsen om penningtvättsbrott – och den till det brottet kopplade möjligheten till penningbeslag av bankmedel – infördes, förutsåg lagstiftaren inte möjligheten att målsägandena skulle rikta anspråk på ersättning mot penningtvättaren. Sedan Högsta domstolen i NJA 2017 s. 1053 slagit fast att skadeståndsansvar kan föreligga för den som döms för penningtvättsbrott har frågor uppkommit beträffande i vilka fall skadestånd ska dömas ut, vilka säkerhetsåtgärder som kan tillämpas när målsäganden begär skadestånd samt huruvida sådana anspråk ska anses ha företräde framför statens intresse av förverkande.

Den andra är att det kommit domar från Högsta domstolen som slår fast en möjlighet för en målsägande att få tillbaka pengar som överförts på grund av brott trots att pengarna finns på en annan persons bankkonto (se nedan). Denna möjlighet öppnar för en talan om bättre rätt till bankmedel som tidigare inte förekommit i brottmål. Av den anledningen råder osäkerhet i frågan om vilka säkerhetsåtgärder som kan tillämpas beträffande en misstänkts bankkonton som innehåller målsägandens pengar. Omständigheten att pengar som målsäganden har bättre rätt till finns på den misstänktes konto aktualiserar frågan om åklagares möjligheter att häva ett penningbeslag avseende tillgångar på en misstänkts bankkonto till målsäganden.

4 Rättsliga utgångspunkter

4.1 Beslag

Beslag är ett tvångsmedel som innebär att brottsutredande myndighet tillfälligt tar hand om annans egendom. Ett beslag utgör endast en tillfällig besittningsrubbnig. Bestämmelser om beslag finns i 27 kap. rättegångsbalken.

Enligt 1 § första stycket får föremål tas i beslag om de skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott (bevisbeslag) eller vara avhända någon genom brott (återställandebeslag) eller förverkade på grund av brott (förverkandebeslag). Beslag ska alltså avse fysiska föremål. Det anses därmed inte möjligt att ta kontomedel i beslag (se Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, fjärde upplagan, s. 405).

I 4 a § föreskrivs en möjlighet att i förtid lämna ut det beslagtagna till en målsägande. Med stöd av bestämmelsen får förundersökningsledare, innan åtal väckts, besluta att föremålet ska lämnas ut till målsäganden, eller någon som trätt i dennes ställe, om denne har framställt anspråk på det beslagtagna föremålet och det är uppenbart att han eller hon har bättre rätt till detta än den hos vilken beslaget har gjorts.

I förarbetena till 4 a § anförs att en förutsättning för att tillämpa bestämmelsen är att beslaget inte bör bestå till följd av att föremålet skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott eller vara på grund av brott förverkat. Föremålet ska med andra ord vid beslutet vara beslagtaget endast på den grunden att det skäligen kan antas vara avhänt någon genom brott (se prop. 2002/03:17 s. 29).

Om det inte längre finns skäl för beslag ska beslaget omedelbart hävas (8 §). Om föremålet inte lämnats ut enligt 4 a § ska det lämnas ut till den hos vilken beslaget har gjorts (8 a §). Gör denne inte anspråk på föremålet eller kan det inte utredas hos vem beslaget har gjorts, ska föremålet lämnas ut till den som gör anspråk på det om denne kan visa sannolika skäl för sin rätt till föremålet.

4.2 Penningbeslag

För att fullt ut kunna säkra egendom som är föremål för penningtvätt eller avsedd för finansiering av terrorism infördes i juli 2014 en särskild reglering i lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott och i lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall. Regleringen utformades med utgångspunkt i bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken men för att tydliggöra att det rörde sig om beslag av en annan typ av egendom än föremål användes benämningen penningbeslag.

Bestämmelserna om penningbeslag är likalydande i de båda lagarna. I fortsättningen behandlas bestämmelserna i penningtvättsbrottslagen.

Egendom i form av pengar, fordran eller annan rättighet som skäligen kan antas vara föremål för penningtvättsbrott, eller ett motsvarande värde, får tas i penningbeslag (12 § första stycket). Penningbeslag får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (12 § andra stycket). Beslut om penningbeslag fattas av undersökningsledare eller åklagare och får endast avse sådan egendom som finns tillgänglig (13 § första stycket). Avser penningbeslaget en fordran eller annan rättighet, ska gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till någon annan än Polismyndigheten (13 § andra stycket). För penningbeslag gäller, om ingenting annat är föreskrivet i lagen, bestämmelserna om beslag i rättegångsbalken (13 § tredje stycket).

I samband med att penningtvättsbrottslagen tillkom infördes även bestämmelser om dispositionsförbud i den då gällande lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Motsvarande bestämmelser finns nu i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Ett dispositionsförbud är avsett att utgöra ett kortvarigt förstadium till ett straffprocessuellt tvångsmedel för att ingripande ska kunna ske innan det föreligger en brottsmisstanke som är tillräcklig för att inleda förundersökning (se prop. 2013/14:121 s. 78).

I penningtvättsbrottslagen finns inte angivet att något särskilt syfte ska vara uppfyllt för att motivera ett penningbeslag (jfr vad som gäller för beslag enligt 27 kap. 1 § rättegångsbalken). Av förarbetena till bestämmelsen framgår emellertid att penningbeslag, i vart fall i första hand, tillkom med anledning av behovet av att kunna säkra ett framtida förverkande. Där uttalas att det med befintliga tvångsmedel fanns en risk att egendom som kunde varit föremål för penningtvättsbrott skulle försvinna utan att de brottsbekämpande myndigheterna hade möjlighet att ingripa. Till detta kom att det, för att Sverige skulle leva upp till 2005 års förverkandekonvention, krävdes att det fanns tvångsmedel som gjorde att egendom kunde säkras inför ett förverkande samt en möjlighet att tillfälligt säkra viss egendom. Bestämmelserna om kvarstad och beslag ansågs inte i alla

situationer som lämpliga eller möjliga tvångsmedel för att säkra t.ex. sådan egendom som varit föremål för ett dispositionsförbud (se prop. 2013/14:121 s. 75 f. och 87).

Det finns inte någon särskild bestämmelse i penningtvättsbrottslagen om vad som gäller när ett penningbeslag hävs. I förarbetena görs vissa uttalanden i frågan (se prop. 2013/14:121 s. 120). Om ett penningbeslag som avser värden hävs, upphör enligt förarbetena verkan av penningbeslaget. Om penningbeslaget i stället avser kontanter tillämpas bestämmelsen i 27 kap. 8 a § rättegångsbalken på så sätt att pengarna ska återlämnas till den hos vilken penningbeslaget gjordes eller till den som gör anspråk på pengarna. Att reglerna om utlämnande till målsägande enligt 27 kap. 4 a § rättegångsbalken inte är tillämpliga följer enligt förarbetena av att den bestämmelsen endast avser föremål som inte kan komma i fråga för förverkande.

4.3 Kvarstad och förvar

Rättegångsbalken innehåller två kapitel som behandlar möjligheterna till kvarstad. I 15 kap. finns bestämmelser om kvarstad i tvistemål och i 26 kap. finns bestämmelser om kvarstad i brottmål.

När det gäller brottmål kan kvarstad endast beviljas för att säkerställa en penningprestation och denna ska kunna antas komma att ådömas den misstänkte på grund av brott (26 kap. 1 §). Kvarstad i brottmål kan alltså användas för att säkra att en misstänkt inte undandrar sig betalningsskyldighet för exempelvis skadestånd eller värdeförverkande (se om begreppet nedan). Det finns inte någon möjlighet att enligt bestämmelserna om kvarstad i brottmål trygga ett anspråk på bättre rätt (se Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, fjärde upplagan, s. 372 och Fitger m.fl., Rättegångsbalken, Zeteo, april 2019, kommentaren till 26 kap. 1 §). Målsägandens behov av att återfå egendom som avhärts honom genom brott tillgodoses i stället av reglerna om beslag i 27 kap. rättegångsbalken (se JO 1993/94 s. 41).

Förvar är en interimistisk åtgärd för att säkra egendom i väntan på ett kvarstadsbeslut (26 kap. 3 §). Beslutas kvarstad, ska omhändertagen egendom förbli i myndighetens vård till dess beslutet har verkställts, om inte rätten bestämmer annat (26 kap. 4 §).

När en domstol förordnar om kvarstad för fordran bör i beslutet i allmänhet endast anges att kvarstad ska läggas på gäldenären tillhörig egendom till så stort värde att visst angivet fordringsbelopp kan antas bli täckt vid utmätning av egendomen (se prop. 1980/81:84 s. 241). När ett beslut om kvarstad för fordran ska verkställas ankommer det i stället på Kronofogdemyndigheten att efter vanlig beneficieprövning bestämma vilken egendom som ska tas i anspråk (Gregow m.fl., Utsökningsbalken, Zeteo, version 5, kommentaren till 16 kap. 13 §).

Vid verkställighet av kvarstad gäller bland annat bestämmelserna i 4 kap. 17–19 §§ utsökningsbalken om förhållande till tredje man vid utmätning av lös egendom (se 16 kap. 13 § utsökningsbalken). För att banktillgodohavande ska kunna utmätas krävs att det framgår att fordringen tillhör gäldenären (4 kap. 17 § utsökningsbalken). Utgångspunkten är att det bör vara tillräckligt att ett bankkonto står i gäldenärens namn för att beviskravet enligt 4 kap. 17 § utsökningsbalken ska vara uppfyllt men Kronofogdemyndigheten kan inte undantagslöst lita på att ett banktillgodohavande tillhör kontoinnehavaren (se JK:s beslut den 27 december 2012 i ärende 5683-11-40). Justitiekanslern har i några fall konstaterat att Kronofogdemyndigheten varit försumlig vid utmätning av kontobehållning som visat sig inte tillhöra kontoinnehavaren (se beslut den 16 december 2014 i ärende 725-13-40 och den 22 juni 2015 i ärende 3301-14-40).

Kvarstad för fordran hindrar inte att egendomen utmäts eller beläggs med kvarstad för annan fordran. Finns annan egendom att tillgå, ska dock denna tas i anspråk i första hand. Om egendom som har belagts med kvarstad utmäts för annan fordran vilken inte är förenad med särskild förmånsrätt i egendomen, ska egendomen anses samtidigt utmätt för kvarstadsborgenärens fordran (16 kap. 15 § utsökningsbalken). Motsvarande gäller vid förvar (26 kap. 3 a § rättegångsbalken).

Enligt bestämmelserna om kvarstad i tvistemål kan, förutom för att säkerställa en penningprestation, kvarstad förordnas på viss egendom om någon visar sannolika skäl för att han har bättre rätt till egendomen (15 kap. 2 §). Någon reglering motsvarande den i 16 kap. 15 § utsökningsbalken gäller inte vid kvarstad till säkerhet för bättre rätt (se 16 kap. 16 § utsökningsbalken).

4.4 Allmänt om förverkande

Förverkande av brottsutbyte utgör en särskild rättsverkan av brott. Termen utbyte avser i det här avseendet såväl konkret egendom som värdet av egendomen. Förverkande av utbyte kan ske genom antingen sak- eller värdeförverkande. Innebörden av ett sakförverkande är att viss egendom förklaras förverkad, dvs. att ägaren eller rättighetsinnehavaren förlorar sin rätt till den aktuella egendomen. Egendomen tillfaller i normalfallet staten. Vid värdeförverkande avser förverkandeförklaringen i stället värdet av viss egendom och har formen av en förpliktelse för den enskilde att till staten betala ett visst angivet belopp. Ett beslut om värdeförverkande kan verkställas av Kronofogdemyndigheten genom indrivning (se 1 § bötesverkställighetslagen [1979:189]). Om egendomen finns i behåll bör enligt förarbetena i allmänhet denna förverkas och inte värdet (prop. 1968:79 s. 47).

Sakförverkande säkerställs normalt genom beslag (27 kap. rättegångsbalken) och värdeförverkande genom förvar och kvarstad (26 kap. rättegångsbalken).

Allmänna bestämmelser om förverkande finns i 36 kap. brottsbalken.

Utbyte av ett brott enligt brottsbalken – eller enligt specialstraffrätten om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år – ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt (1 §).

Vid bedömningen av om det är uppenbart oskäligt att förklara utbyte av ett brott förverkat ska bland andra omständigheter beaktas om det finns anledning att anta att skadeståndsskyldighet i anledning av brottet kommer att åläggas eller annars bli fullgjord (1 a §).

Det finns särskilda bestämmelser om hos vem ett förverkande till följd av brott får ske (5 §). I bestämmelsen anges den personkrets mot vilka en förverkandeförklaring kan riktas. I personkretsen ingår gärningsmannen, medhjälpare och andra som kan ha haft vinning av brottet. En förutsättning för förverkande är enligt bestämmelsen att egendomen också tillhör någon i personkretsen.

4.5 Förverkande enligt penningtvättsbrottslagen

I penningtvättsbrottslagen finns särskilda bestämmelser om förverkande.

Om det inte är uppenbart oskäligt ska bl.a. pengar eller annan egendom som varit föremål för penningtvättsbrott förverkas (9 §). Det finns även särskilda bestämmelser om hos vem ett förverkande får ske (11 §). Bestämmelsen anger en personkrets motsvarande den i 36 kap. 5 § brottsbalken. En betydande skillnad är att det för förverkande av pengar eller annan egendom som varit föremål för penningtvättsbrott inte krävs att egendomen tillhör någon i personkretsen.

I förarbetena till penningtvättsbrottslagen behandlas frågan om vilken typ av förverkande som kan bli aktuell enligt den lagen. Både sak- och värdeförverkande anses vara möjligt. Sakförverkande kan bli aktuellt t.ex. när någon som betalning i samband med ett brott fått en bil eller något annat värdefullt föremål och detta därefter överlämnas till en penningtvättare. Därutöver bör såväl egendom som varit föremål för penningtvätt, som det utbyte någon fått för att utföra penningtvätt, liksom kostnadsersättning, normalt endast kunna bli föremål för värdeförverkande (prop. 2013/14:121 s. 69 f.).

Justitiekanslern har i ett tidigare beslut konstaterat att det i rättstillämpningen, tvärtemot vad som förutsattes i förarbetena, har kommit att bli vanligt att förverkande enligt penningtvättsbrottslagen sker genom sakförverkande, både när det gäller kontanter och när det gäller bankmedel (beslut den 6 maj 2019 i ärende 5065-18-4.3).

4.6 Bibehållen äganderätt vid kontoöverföringar

En ägare som har avhänts lös egendom genom ett brott har en grundläggande rätt att få tillbaka egendomen.

Enligt allmänna rättsprinciper om vindikation består ägarens rätt till brottsbytet – med de undantag som följer av 3 och 4 §§ lagen (1986:796) om godtrosvärv av lösöre – så länge det rör sig om egendom med fortsatt identifierbarhet. Dessutom kan brottsbytets rättsliga identitet under vissa förutsättningar övergå till annan identifierbar egendom enligt allmänna rättsprinciper om surrogation. När den ursprungliga egendomen har ersatts av ett surrogat kan alltså den som har utsatts för brott ha möjlighet att vindicera surrogatet. Detta kan vara fallet även beträffande medel på ett konto (se NJA 2009 s. 500 och NJA 2017 s. 1053 p. 15 och 22).

När en enskild har avhänts penningmedel genom brott torde det emellertid ofta förhålla sig så att medlens identifierbarhet upphör närmast omgående efter brottet. Ett exempel kan vara att ett bedrägeri fullbordas genom att medel betalas in till ett konto där kontobehållningen och kontorörelserna är sådana att medlen inte kan anses identifierbara. Ägaranspråket har då övergått i en fordran på gärningsmannen. (NJA 2017 s. 1053 p. 23)

Vid införande av penningtvättsbrottslagen gjordes inga särskilda överväganden om målsägandes eventuella rätt till vindikation av kontomedel som tagits i penningbeslag.

4.7 Skadestånd vid penningtvättsbrott

Högsta domstolen har i NJA 2017 s. 1053 prövat förutsättningarna för skadeståndsskyldighet för gärningsmannen avseende ett penningtvättsbrott i ett visst fall och även gjort vissa allmänna uttalanden.

I domen konstateras att en penningtvättsgärning som också utgör sakhäleri bör föranleda skadeståndsskyldighet i samma utsträckning som det hade gjort om gärningen hade varit att bedöma som sakhäleri (p. 21). Vidare konstateras att en penningtvättsgärning som bidrar till att målsäganden förlorar sin vindikationsrätt bör leda till skadeståndsansvar för gärningsmannen (p. 22).

Skadeståndsskyldighet kan enligt domen även föreligga i fall där vindikationsrätten redan gått förlorad när penningtvättsgärningen begås om gärningsmannen påtagligt minskar möjligheterna för den brottsutsatte att få sin skada reparerad (p. 26). Ett exempel på sådant försvårande är att gärningsmannen tar emot pengar på sitt konto och därefter tar ut dem och därigenom orsakar att de inte längre kan följas (p. 25).

I samband med införandet av penningtvättsbrottslagen gjordes inga överväganden kring en målsägandes möjligheter att få skadestånd av

gärningsmannen avseende ett penningtvättsbrott. Det gjordes inte heller några uttalanden om hur en eventuell skadeståndsskyldighet skulle påverka frågan om förverkande.

5 Närmare om Justitiekanslerns syn på de aktuella frågorna

5.1 En målsägandes rätt till medel på annans konto

Av Högsta domstolens praxis som redogjorts för ovan framgår att en målsägande kan ha en bestående äganderätt och en rätt att få tillbaka medel som överförts till annans konto med anledning av brott. Att en person är kontoinnehavare utesluter alltså inte att någon annan kan ha bättre rätt till medel på dennes konto. Det är därmed en naturlig följd att det i vissa fall är möjligt att med framgång föra en civilrättslig talan om bättre rätt till medel på en annan persons konto. Det är svårt att se några bärande skäl emot att tillåta att en sådan talan förs inom ramen för ett brottmål. Frågan om vilka säkerhetsåtgärder som står till buds vid en sådan talan behandlas under senare rubriker.

En annan sak är att de faktiska omständigheterna ofta är sådana att medlens identifierbarhet upphör närmast omgående efter ett brott och att förutsättningarna därmed i det enskilda fallet inte är sådana att det finns förutsättningar för en talan om bättre rätt till viss kontobehållning.

Om en målsägande begär det, är åklagaren enligt 22 kap. 2 § rättegångsbalken skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra en talan som grundas på brott, om det kan ske utan väsentlig olägenhet och målsägandens anspråk inte är uppenbart obefogat. En åklagare kan alltså vara skyldig att föra exempelvis en talan om bättre rätt som grundas på brottet. Detta gäller även en talan mot annan än den som begått brottet (se NJA 2008 s. 436).

Om en åklagare är av uppfattningen att en talan om bättre rätt till kontomedel inte är möjlig kan det naturligtvis påverka vilka allmänna upplysningar som åklagaren lämnar till målsäganden och även åklagarens beslut i frågan om det finns förutsättningar att företräda målsäganden.

Under kommande rubriker avser Justitiekanslern närmare undersöka vilka möjligheter en målsägande har att få ersättning när pengar som överförts på något sätt säkrats på annans konto och utreda vilka möjliga säkerhetsåtgärder som finns.

5.2 Målsägandens möjligheter till ersättning efter kontoöverföringar

För att åskådliggöra vilka olika situationer som kan uppstå i samband med kontoöverföringar med anledning av brott går det att med utgångspunkt i NJA 2017 s. 1053 konstruera vissa typfall som kan bidra till förståelsen av de problem som finns.

Det kan inledningsvis konstateras att om det inte föreligger misstanke om penningtvättsbrott har målsäganden endast ett anspråk mot gärningsmannen avseende brottet som medförde överföringen. Ett sådant anspråk kan antingen vara ett skadeståndsanspråk eller i stället, om målsägandens vindikationsrätt kvarstår, ett äganderättsanspråk (bättre rätt). Penningbeslag är inte möjligt.

Vid penningtvättsbrott kan följande typfall identifieras:

- Typfall 1 – penningtvättaren är skadeståndsskyldig men inga kontomedel finns

Det första typfallet uppkommer i situationer där möjligheten att identifiera egendomen upphört redan innan penningtvättsgärningen. Målsäganden kan därmed inte hävda bättre rätt till någon kontobehållning. En målsägande kan ha ett skadeståndsanspråk mot penningtvättaren. Skadeståndsskyldigheten uppkommer genom att penningtvättaren gör exempelvis uttag eller överföringar som påtagligt minskar möjligheterna för målsäganden att få uppkommen skada reparerad (se NJA 2017 s. 1053 p. 25–26). Det nämnda rättsfallet avsåg situationen att pengarna inte fanns kvar hos penningtvättaren och det fanns alltså inte heller något penningbeslag. Ett sådant skadeståndsanspråk kan säkerställas genom förvar och kvarstad beträffande annan egendom som penningtvättaren äger.

- Typfall 2 – kontomedel finns men målsäganden har antagligen inte något anspråk på penningtvättaren

Även det andra typfallet rör situationer där möjligheten att identifiera egendomen upphört innan penningtvättsgärningen. Skillnaden mot typfall 1 är att pengarna finns kvar på penningtvättarens konto. Huruvida skadeståndsskyldighet kan föreligga för en penningtvättare som har pengarna kvar på sitt konto men där vindikationsrätten gått förlorad i ett tidigare skede är oklart. Frågan har inte prövats av Högsta domstolen (jfr NJA 2017 s. 1053 p. 26). Om penningtvättaren inte vidtagit någon åtgärd för att minska möjligheten för målsäganden att få den ursprungliga skadan reparerad saknas det alltså för närvarande stöd för att penningtvättaren är skadeståndsskyldig. Oavsett om skadeståndsskyldighet föreligger eller inte kan kontobehållningen tas i penningbeslag.

- Typfall 3 – kontomedel finns och målsäganden har ett skadeståndsanspråk på penningtvättaren

Nästa typfall uppkommer i den situationen att målsägandens vindikationsrätt upphör genom en åtgärd av penningtvättaren. Målsäganden har då ett skadeståndsanspråk på penningtvättaren oavsett om pengarna finns kvar eller inte hos honom (se NJA 2017 s. 1053 p. 22). Om pengarna finns kvar finns möjligheten till förvar och kvarstad men också en möjlighet till penningbeslag. Finns pengarna inte kvar är situationen densamma som i typfall 1.

- Typfall 4 - kontomedel finns och målsäganden har ett äganderättsanspråk

Det sista typfallet uppkommer i de situationer att vindikationsrätten kvarstår även efter penningtvättsåtgärden. I ett sådant fall är det svårt att se att penningtvättaren skulle vara skadeståndsskyldig. Målsäganden har samma rätt till sina pengar som innan penningtvättsgärningen och kan alltså vindicera pengarna genom en talan om bättre rätt.

Typfall 1 leder inte till några särskilda överväganden här. I typfall 3 kan valet av säkerhetsåtgärd få avgörande betydelse för målsäganden, vilket behandlas nedan. Typfall 4 kommer att behandlas nedan dels beträffande vilka säkerhetsåtgärder som kan tillämpas, dels beträffande möjligheten att lämna ut pengarna till målsäganden utan någon domstolsprövning.

I typfall 2 riskerar en målsägande bli utan ersättning samtidigt som staten tillägnar sig egendomen som varit föremål för penningtvättsbrott genom förverkande. Det förutsätter att skadeståndsskyldighet för penningtvättaren inte anses föreligga. Möjligheten att få ersättning från staten för en målsägande som inte har något anspråk mot penningtvättaren, antingen på skadestånd eller bättre rätt, behandlas utförligt i ett skaderegleringsbeslut som Justitiekanslern fattat denna dag (ärende 2420-19-4.3.2). I det fallet hade domstolen ogillat skadeståndsyrkandet. Justitiekanslern kom fram till att det inte finns stöd i gällande lagstiftning för ersättning i de fallen. Som anförs i det beslutet är det emellertid inte en lämplig ordning att staten tillgodogör sig egendom på målsägandens bekostnad.

Något måste också sägas om konkurrenssituationen som kan uppstå mellan å ena sidan förverkande och å andra sidan målsägandens anspråk. En tydlig utgångspunkt när det gäller förverkande är att dubbel betalningsskyldighet ska undvikas och att målsägandens intressen ska ha företräde framför statens. Det kommer till uttryck framförallt i bestämmelsen 36 kap. 1 a § brottsbalken (se även prop. 1986/87:6 s. 36 ff.). Även om målsägandeanspråk inte behandlades vid införandet av förverkandebestämmelserna finns det ingenting som talar för att dessa utgångspunkter inte skulle gälla även vid förverkande enligt penningtvättsbrottslagen (se bl.a. prop. 2013/14:121 s. 70 och 117).

Justitiekanslerns uppfattning är att det i den angivna konkurrenssituationen inte finns skäl att behandla förverkande av egendom som varit föremål för penningtvätt, och utgör utbyte av ett förbrott, annorlunda än förverkande av brottsutbyte (Justitiekanslern har tidigare gjort motsvarande ställningstagande, se beslut 12 mars 2019 i ärende 7783-18-4.3 och ovan nämnda beslut i ärende 5065-18-4.3).

5.3 Tillgängliga säkerhetsåtgärder avseende bankmedel

Innan frågan om åklagarens möjligheter att häva ett penningbeslag till målsäganden behandlas krävs en närmare genomgång av de säkerhetsåtgärder avseende banktillgodohavanden som kan användas för att säkra anspråk som en målsägande har på en misstänkt.

För att säkra ett skadeståndsanspråk finns möjligheten för åklagare att besluta om att ta viss kontobehållning i förvar. Kontobehållningen kommer därmed att finnas tillgänglig för Kronofogdemyndigheten vid verkställighet av ett efterföljande beslut om kvarstad.

Om målsäganden har ett skadeståndsanspråk på penningtvättaren kan alltså som utgångspunkt förvar och därpå följande kvarstad användas för att säkra anspråket men sådan tillämpning är inte helt okomplicerad.

Ett beslut om förvar kan endast fattas beträffande egendom som tillhör någon som kan bli föremål för kvarstad i brottmål (se Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, fjärde upplagan, s. 359). För frågan om förvar och den efterföljande frågan om kvarstad är det alltså äganderätten som är avgörande. Detta återspeglas i att egendomen är tänkt att säkra en penningprestation (värdeförverkande eller skadestånd) som den som utsätts för åtgärden kan komma att ådömas på grund av brott. Som angivits ovan krävs det vid verkställighet av kvarstad en bedömning av om den mot vilken kvarstaden riktas visats vara ägare till bankmedlen (se 4 kap. 17 § utsökningsbalken). Om Kronofogdemyndigheten kommer fram till att det inte är visat att den misstänkte äger de bankmedel som tagits i förvar kan dessa inte användas för att verkställa kvarstaden.

Problematiken som kan uppstå kan illustreras med exemplet att två målsägande luras att föra över pengar till en gärningsmans konto. Efter att den ene gjort sin överföring töms kontot. När den andre gjort sin överföring beslutas om förvar för de båda målsägandenas ersättningsanspråk mot kontoinnehavaren. Om förutsättningarna är sådana att pengarna på kontot ska anses tillhöra den senare målsäganden och inte kontoinnehavaren är förvarsbeslutet felaktigt och kvarstad för penningförpliktelse kan inte verkställas i den förvarstagna egendomen, för någon av målsägandena (se vidare nedan beträffande den målsägande som har bättre rätt till kontobehållningen). Som redogjorts för ovan kan Kronofogdemyndigheten inte i alla situationer lita på att en kontobehållning tillhör kontoinnehavaren. Om omständigheterna är sådana att

det funnits skäl för Kronofogdemyndigheten att utreda ägarfrågan närmare har underlåtenheten att göra så i vissa fall medfört skadeståndsskyldighet för staten (se ovan nämnda beslut av Justitiekanslern i ärende 725-13-40 och 3301-14-40).

Det krävs alltså att en åklagare först tar ställning till vem som äger pengarna på misstänkts konto, för att kunna bedöma vilka säkerhetsåtgärder som kan användas.

När det gäller tillgängliga säkerhetsåtgärder för att en målsägande ska säkerställa ett anspråk på bättre rätt är situationen än mer problematisk.

Som konstaterats tidigare kan beslag inte med nuvarande lagstiftning användas för att säkerställa en kontobehållning, eftersom en bankfordring inte kan sägas utgöra ett föremål.

Förvar och kvarstad inom ramen för brottmålsprocessen framstår inte heller som en framkomlig väg. Pengarna på kontot tillhör målsäganden och kan därmed inte tas i anspråk för den misstänktes eventuella penningförpliktelser. Dessutom utgör målsägandens anspråk inte ett krav på en penningprestation och som konstaterats ovan saknas därmed möjlighet till kvarstad i brottmål. Målsäganden har en möjlighet att vid domstolen i ett nytt mål begära kvarstad enligt 15 kap. 2 § rättegångsbalken till skyddande av sitt anspråk. Målsäganden kommer i sådana fall tvingas agera på egen hand, utan hjälp från åklagaren och dessutom riskera att bli ersättningskyldig för rättegångskostnader. Det kan inte heller anses som en önskvärd utveckling för domstolarna att särskilda kvarstadsmål ska hanteras parallellt med brottmålsprocessen trots att den civilrättsliga talan i övrigt prövas inom ramen för brottmålet.

5.4 Tillgängliga säkerhetsåtgärder vid penningtvättsbrott

När det gäller misstankar om penningtvättsbrott finns även möjligheten för åklagaren att besluta om penningbeslag. Den säkerhetsåtgärden finns alltså inte tillgänglig vid annan brottslighet, exempelvis vid ett bedrägeri där en målsägande fört över pengar till gärningsmannens konto. Om däremot en penningtvättsåtgärd vidtas, exempelvis att pengarna förs över till annans konto eller flyttas mellan konton – med syfte att dölja var pengarna härrör från eller att främja möjligheten att tillgodogöra sig pengarna – uppkommer möjligheten att använda penningbeslag.

Som konstaterats ovan har penningbeslag tillkommit med anledning av behovet av att kunna säkra ett kommande förverkande. Det kan emellertid ifrågasättas om inte det primära syftet med penningbeslag bättre kan beskrivas som *att beröva kriminella deras brottsvinster* (jfr prop. 2013/14:121 s. 67). Ett sätt att göra det är genom att pengarna återförs till målsäganden eller att målsäganden genom ett skadeståndsanspråk kan få tillbaka motsvarande värde från gärningsmannen eller någon av gärningsmännen (se Åklagarmyndighetens

RättsPM 2016:2, Penningtvättslagen – en genomgång av domar, där skadestånd konstateras vara lika vanligt som förverkande för att beröva gärningsmännen deras brottsvinster vid penningtvätt).

Med hänsyn till att frågan om skadeståndsskyldighet för penningtvättaren och målsägandens möjlighet till bättre rätt till kontomedel inte uppmärksammades när penningbeslag infördes bör man möjligen vara försiktig med att dra allt för långtgående slutsatser kring syftena med penningbeslag. Att målsäganden har anspråk på skadestånd kan i vart fall inte anses utgöra ett hinder för att besluta om penningbeslag. Ett penningbeslag kan därmed komma att utgöra en indirekt säkerhetsåtgärd för ett eventuellt anspråk från målsäganden. Lagtexten utesluter inte heller att penningbeslag beslutas för att säkerställa målsägandens rätt. En sådan tillämpning skulle bidra till att säkerställa målsägandens vindikationsrätt i fall sådan föreligger samtidigt som den är väl förenlig med syftet att beröva kriminella deras brottsvinster.

Eftersom eventuella anspråk från målsägandena inte uppmärksammades när bestämmelserna om penningbeslag infördes uppstår diverse tillämpningsproblem om målsägandanspråk säkerställs genom penningbeslag.

En relativt vanlig situation är att åklagaren i typfall 3 ovan låter ett penningbeslag bestå fram till åtal och att det också består tills dess dom meddelas. Åklagaren har framställt ett yrkande om förverkande och för målsägandenas räkning ett skadeståndsanspråk motsvarande förverkandet. Vanligen gör åklagaren på något sätt domstolen uppmärksam på att förverkande inte bör ske om skadestånd döms ut och framställer i vissa fall även ett kvarstadsyrkande för det fall skadeståndet bifalls. Om domstolen bifaller skadeståndsanspråket och ogillar förverkandeyrkandet uppkommer frågan om något tvångsmedel säkerställer kontomedlen fram till verkställighet kan ske. En domstol är skyldig att ta ställning till alla i ärendet pågående straffprocessuella tvångsmedel när ett brottmål avgörs. Om domstolen inte uttalar annat hävs penningbeslaget i samband med dom (se JO 1993/94 s. 41). Det är svårt att se att en domstol skulle kunna förordna att penningbeslaget ska bestå med anledning av att målsäganden har ådömts skadestånd. Om domstolen ogillar förverkandeyrkandet hävs rimligen penningbeslaget. Även om domstolen samtidigt beslutar om kvarstad är kontomedlen inte säkrade förrän målsäganden begär och får verkställighet av kvarstaden. En dom på skadestånd är omedelbart verkställbar enligt 3 kap. 4 och 6 §§ utsökningsbalken. Detta innebär att det som regel inte finns behov av ett kvarstadsbeslut som meddelas först i samband med domen (se JO 1993/94 s. 41).

I och med domen kan en kapplöpningsituation uppstå, där den dömde har rätt till pengarna på sitt konto eftersom penningbeslaget har hävts och målsäganden har möjlighet att få verkställighet i pengarna på kontot så länge dessa finns kvar. Även gärningsmannens övriga borgenärer kan delta i kapplöpningsen. Om Kronofogdemyndigheten får reda på att penningbeslaget hävts kan kontobehållningen utmätas för kontoinnehavarens gamla skulder, som då får företräde framför målsägandens anspråk (9 § förmånsrättslagen [1970:979]).

Om penningbeslaget i ett tidigare skede omvandlas till ett förvarsbeslut med efterföljande kvarstad är egendomen säkrad från gärningsmannen genom ett förordnande i domen om att kvarstaden ska bestå viss tid. En kvarstad medför även utmättningsverkan, om egendomen utmäts för annan fordran, vilket ger målsäganden ett visst skydd mot övriga borgenärer.

Oavsett vilken säkerhetsåtgärd som används kan man notera att penningtvättaren som regel kommer att få behålla en del av pengarna, på grund av bestämmelserna om beneficium (5 kap. 1 § utsökningsbalken).

När det gäller en målsägandes anspråk på bättre rätt till en kontobehållning (typfall 4 ovan) skulle penningbeslaget kunna utgöra den enda tillgängliga säkerhetsåtgärden, vid sidan av 15 kap. 2 § rättegångsbalken. Om en domstol accepterar ett penningbeslag i form av ett återställandebeslag kan domstolen i domen förordna att penningbeslaget ska bestå till laga kraft samt att egendomen ska utlämnas till målsäganden. Situationen kommer i så fall bli motsvarande den som gäller när bättre rätt hävdas beträffande beslagtagna föremål (se Nordh, Tvångsmedel, upplaga 2, s. 101 f. där det även förs ett resonemang om vad som ska gälla om talan om bättre rätt bifalles men åtalet ogillas).

Vid annan brottslighet än penningtvättsbrott kvarstår dock problematiken att endast civilrättslig kvarstadstalan är tillgänglig för den målsägande som vill säkra sitt anspråk på bättre rätt till bankmedel. Eftersom säkerhetsåtgärd saknas i brottmålet riskerar en målsägande med bättre rätt att hamna i sämre läge än en målsägande som har ett skadeståndsanspråk.

5.5 Möjligheterna för åklagare att häva penningbeslag till målsäganden

Av de problemställningar som redovisats ovan framgår att det finns klara svårigheter att inom ramen för ett brottmål säkerställa en målsägandes rätt till pengar som finns på någon annans konto. Det finns ett uppenbart behov av en översyn av lagstiftningen på området. Särskilt angeläget är det att förenkla för en målsägande som blivit av med sina pengar att få tillbaka dessa.

I väntan på en översyn av lagstiftningen finns det skäl att se över hur målsägandens rätt bäst kan tas tillvara med nuvarande bestämmelser.

En möjlighet är att som huvudregel förverka kontobehållningen och låta staten betala ersättning till målsäganden, med tillämpning av 36 kap. 17 § brottsbalken motsvarande det förverkade. I ett tidigare beslut har Justitiekanslern emellertid konstaterat att en målsägande inte kan få ersättning av staten om en domstol i samma dom beslutat om både förverkande av egendom som varit föremål för penningtvättsbrott och motsvarande skadeståndsskyldighet för penningtvättaren (se ovan nämnt beslut i ärende

5065-18-4.3). Skälen för det beslutet var att Justitiekanslern annars skulle komma att i praktiken ompröva tingsrättens dom. Beträffande fall där målsäganden inte har något ersättningsanspråk på penningtvättaren (typfall 2 ovan) har Justitiekanslern kommit fram till att ersättning inte kan betalas ut med stöd av bestämmelsen (se beslut i ovan nämnt ärende 2420-19-4.3.2). Utrymmet för att komma tillrätta med problemen med hjälp av bestämmelsen om statens ersättningsansvar är därmed begränsat.

Som Åklagarmyndigheten påtalar i sitt remissyttrande bör möjligheten till ersättning från staten med stöd av 36 kap. 17 § brottsbalken rimligen inte heller vara den lösning som mer allmänt står till buds för att komplettera den primära lagstiftningen eller korrigera otillfredsställande resultat i tillämpningen av denna. Frågan är därmed hur Åklagarmyndigheten ska agera i ett ärende för att nå bästa resultat för framförallt målsägandena.

I enlighet med de resonemang som förs i det här beslutet finns en möjlighet för en målsägande att i brottmålet framställa anspråk på bättre rätt till behållningen på en gärningsmans bankkonto. Fler mål i domstol med anspråk på bättre rätt skulle sannolikt leda till att fler målsägande får tillbaka sina pengar. Möjligheten till vägledande domstolsuttalande på området skulle också öka.

Det kan också sättas i fråga om en åklagare, i stället för att föra målsägandens talan om bättre rätt i domstol, har möjlighet att under vissa förutsättningar lämna ut behållningen på en misstänkts konto till målsäganden. När det gäller fall där kontoinnehavaren medgivit att målsäganden har bättre rätt till, eller inte gör anspråk på, behållningen på hans eget konto är det svårt att finna bärande skäl mot en sådan möjlighet. Några egentliga rättsförluster kan inte uppstå i dessa fall. Möjligheten förutsätter dock att det är fråga om penningbeslag och således om ett misstänkt penningtvättsbrott.

En åklagares möjlighet att häva beslag och besluta om utlämnande till målsäganden finns i 27 kap. rättegångsbalken. Det kan först konstateras att ordalydelsen i penningtvättsbrottslagen inte hindrar att bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken tillämpas även beträffande kontomedel som tagits i penningbeslag. En ordalydelseolkning av 13 § penningtvättsbrottslagen leder närmast till slutsatsen att 27 kap. rättegångsbalken ska tillämpas för frågor om hävande av penningbeslag. Att 27 kap. rättegångsbalken talar om föremål torde inte ha avgörande betydelse vid tillämpningen eftersom hänvisningen till kapitlet kan anses innebära att nödvändig anpassning görs för att bestämmelserna ska kunna tillämpas även på penningbeslag.

Det är i förarbetena till penningtvättsbrottslagen som det anges att följden av att ett penningbeslag som avser värden hävs är att verkan av penningbeslaget upphör. Den skrivningen utgår emellertid från att penningbeslaget endast verkställts genom ett förbudsmeddelande till banken. Som Justitiekanslern tidigare har konstaterat ser hanteringen av penningbeslag emellertid ofta ut så att pengarna överförs till Polismyndighetens konto (se beslut den 14 juni 2019 i ärende 6226-18-4.3). Utgångspunkten i förarbetena är dessutom att

förverkande av kontotillgångar ska ske genom värdeförverkande, medan detta i rättstillämpningen kommit att ske genom sakförverkande (något som Justitiekanslern tidigare ansett vara naturligt, se ovan nämnda beslut i ärende 5065-18-4.3). Mot den här bakgrunden kan det ifrågasättas vilken betydelse förarbetsuttalandet ska tillmätas. Återigen bör det erinras om att det i förarbetena inte synes ha tagits höjd för möjligheten att en målsägande skulle kunna ha anspråk på egendomen.

I förarbetena anges vidare beträffande kontanter att reglerna om utlämnande till målsägande enligt 27 kap. 4 a § rättegångsbalken inte är tillämpliga eftersom den bestämmelsen endast avser föremål som inte *kan komma i fråga* för förverkande. Förarbetsuttalandet övertygar inte. Bestämmelsen om förtida utlämnande tillkom för att göra det praktiskt möjligt för en ägare att säkerställa sin rätt till beslagtagna egendom som frånhänts ägaren genom brott. Det angavs i förarbetena att den inte kan tillämpas när beslaget *bör bestå* till följd av att föremålet kan antas vara förverkat på grund av brott (se prop. 2002/03:17 s. 29). Även innan bestämmelsen infördes fanns motsvarande möjlighet att lämna ut egendom till målsäganden om den hos vilken beslaget gjorts gick med på det (se bl.a. JK-beslut 1988 C.5).

Bestämmelsen om förtida utlämnande finns alltså till för situationen att utbyte av ett brott ska återlämnas till målsäganden. Utbyte av brott kan förverkas (36 kap. 1 § brottbalken). Utlämnande utesluts således inte på den grunden att en förverkandemöjlighet i och för sig finns. Om man accepterar att penningbeslag även kan utgöra ett återställandebeslag skiljer sig inte situationen med ett bankkonto från den där målsäganden lurats att överlämna en sak till gärningsmannen, denna tagits i beslag och utlämnas till målsäganden. Att 27 kap. 4 a § rättegångsbalken inte kan tillämpas när beslaget *bör bestå* för att säkra ett framtida förverkande kan rimligen inte ha någon betydelse i det fall att målsäganden har bättre rätt till kontobehållningen. För det första har syftet med förverkande på grund av penningtvättsbrott aldrig varit att förverka målsägandens egendom och det rör sig här om situationer där det är uppenbart att målsäganden har bättre rätt till pengarna på kontot. För det andra saknas det skäl för förverkande i och med att egendomen lämnas ut till målsäganden, eftersom förverkande inte ska ske hos penningtvättaren om denne inte har kvar egendomen som varit föremål för penningtvättsbrott (se prop. 2013/14:121 s. 117).

Med samma resonemang skulle ett penningbeslag avseende kontobehållning möjligen kunna hävas till målsäganden med stöd av 27 kap. 8 och 8 a §§ rättegångsbalken. Det förutsätts då att den misstänkte inte gör anspråk på beslaget men målsäganden gör det och visar sannolika skäl för sitt anspråk. Det kan därmed anses att det inte längre finns skäl för beslaget, eftersom något förverkande inte ska ske.

Frågan om åklagares möjlighet att lämna ut kontobehållningen till annan än kontoinnehavaren bör, mot bakgrund av vad som nu framförts, utredas närmare av Åklagarmyndigheten. Överväganden bör rimligen ske utifrån vad som ger

ändamålsenliga resultat och bidrar till ett effektivt och rättssäkert system snarare än utifrån enskilda förarbetsuttalanden som möjligen inte längre är aktuella. Naturligtvis måste det också vara praktiskt möjligt att i förhållande till banken få till ett utlämnande till annan än kontoinnehavaren.

Oavsett utgången av en sådan översyn får en målsägande som bara har ett skadeståndsanspråk på penningtvättaren även fortsättningsvis vänta på en dom i brottmålet innan han eller hon kan få ersättning. Målsäganden får i det fallet även finna sig i att konkurrera med övriga borgenärer om sådan kontobehållning som varit föremål för tvångsmedel i brottmålet. Åklagarmyndigheten måste vara medvetna om hur de olika säkerhetsåtgärderna påverkar målsägandens möjlighet att faktiskt få ersättning. Utifrån detta och med hänsyn till det befogade intresset att inte riskera att behöva lämna tillbaka brottsvinster till gärningsmännen måste Åklagarmyndigheten i de enskilda fallen hitta de bästa sätten att säkra anspråk på skadestånd och/eller förverkande. För det krävs att de åklagare som handlägger dessa frågor har tillräcklig utbildning och stöd från myndigheten i form av styrdokument för att med den tidspress som ofta råder kunna göra korrekta bedömningar.

Ansvarig för sammanfattningen: kammaråklagare Peter Svedén